

Item minor negativa esse non debet; quia tunc in conclusione distribueretur aliquis terminus, qui non esset distributus in premis- sis, & argueretur a non distributo ad distributum contra quintam regulam generalem, nam majus extremum non distribueretur in maiori, quia esset universalis affirmativa, in qua predicatum non distribuitur, in conclusione autem distribueretur, quia esset un- versalis negativa, in qua per signum negativum distribuitur tam subiectum, quam predicatum, quia negatio, ut ajunt, est mali- gnantis nature, & negat de subiecto, quocumque invenit post se, ut nullus homo est ligum, aut quidam homo non est ligum, id est neque hoc ligum, neque illud ligum, neque istud, & propterea universalis negativa convertitur simpliciter, non autem univer- salis affirmativa; hac igitur de causa hac consequentia non tenet in prima figura, omnis Angelus est substantia, nullus homo est An- gelus, ergo nullus homo est substantia. Advertendum tamen, quod si conclusio esset indirecta, potest interdum maior esse particu- laris, & minor negativa, quia tunc cessant defectus assignati, ut infra constabit de quibusdam modis primæ figure indirecte conclu- dendibus.

Sed obijcies, hunc syllogismum esse bonum, & directe con- cludere in prima figura majori existente particulari, v. g. aliquod ra- tionale dicitur, omnis homo est rationalis, ergo aliquis homo dicitur. Resp. concludere tantum ratione materie, nam si con- cluderet ratione formæ, hoc etiam aliud argumentum valeret sub eadem forma, aliquod animal est rationale, omnis homo est ani- mal, ergo aliquis homo est rationalis.

Regula pro secunda figura est, quod ex puris affirmativis nihil sequitur, ut patet in hoc syllogismo, omnis homo est animal, omnis equus est animal, ergo omnis homo est equus: Neque ex maiori particulari, ut patet in hoc alio, aliquod vivens est animal, nullus Angelus est animal, ergo nullus Angelus est vivens. Ratio est, quia si ambe præmissæ essent affirmativæ, cum in hac figura medium sit prædicatum in neutra, distribueret contra preceptum datum, quia in propositione universalis affirmativa, quales sunt illæ, prædica- tum nunquam distribuitur, quia cum dicitur, omnis homo est ani- mal, non est sensus, quod sit omne animal, sed tantum illud animal, quod est ad humanam speciem contractum, vel aliquod animal confusè. Si vero maior est particularis, tunc in conclusio- ne distribueretur aliquis terminus, qui non esset distributus in præmissis, nam ut patet in alio exemplo, majus extremum non distribuitur in maiori, & distribuitur in conclusione, & sic daretur antecedens verum, & consequens falsum.

Regula tandem pro tertia figura est, quod conclusio particularis esse debet, & minor affirmativa; Nam si conclusio non esset par- ticularis, iam aliquis terminus distribueretur in conclusione, qui in præmissis distributus non esset, ut patet in hoc syllogismo, omnis homo est risibilis, omnis homo est animal, ergo omne animal est risibile, ubi animal distribuitur in conclusione, & non in præ- missis. Sic etiam idem sequitur inconveniens, si minor sit negati- va, ut patet hoc alio syllogismo, omnis homo est animal, nullus homo est equus, ergo aliquis equus non est animal, ubi animal di- stribuitur in conclusione virtute negationis ante copulam postæ, cum tamen in maiori distributum non sit, quia est universalis af- firmativa, in qua prædicatum nunquam distribuitur; & hæc regu- læ sunt valde notandæ, quia juvant ad cognoscenda vitia syllo- gismorum inutilium, in quibus semper invenitur aliquis defectus distributionis.

C A P U T VIII.

Assignantur modi cuiusque figure cum eorum exemplis.

ros Sedecim modis possunt in qualibet figura propositiones se- cundum quantitatem, & qualitatem variari, nam se- cundum quantitatem quatuor sunt combinationes, possunt enim esse ambe præmissæ universales, vel ambe particulares, vel ma- jor universalis, & minor particularis, vel maior particularis, & minor universalis, & rursus harum singulæ possunt secundum qua- litatem quadrupliciter disponi in singulis figuris, aut enim sunt ambe præmissæ affirmativæ, aut ambe negativæ, aut maior af- firmativa, & minor negativa, aut demum major negativæ, & minor affirmativa. Cæterum ex hac tota multitudine solum no- vemdecim modi utiles sunt ad rectè inferendum, sex ad 3. figuram spectantes, quatuor ad 2. & novem ad 1. quorum primi quatuor directe concludunt, alii quinque indirectè, ille autem modus di- rectè concludere, in cuius conclusione maior extremitas de minori prædicatur, & e contra ille concludit indirectè, in cuius conclusione minor extremitas prædicatur de maiori: porro omnes, & singuli modi utiles cuiusque figure his verbis com- prehenduntur.

Barbara, Celarent, Darii, Ferio, Baralipon, Colante, Dabiti, Eatisonem, Epsilonformæ, Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Brocardo, Ferison.

Quorum sensus difficilis non erit, si recolantur, quæ supra di- ximus tract. præc. cap. 8. vocalem, scilicet A, universalem affir- mativam denotare, E, universalem negativam, I, particularem affirmativam, O, particularem negativam; illæ igitur dictiones singulas indicant modos syllogismorum cuiusque figure, & vo-

cales contentæ in tribus primis syllabis, denotant tres proposi- tiones syllogismi, quales, & quantæ esse debeant, si quæ verò alie vocales superint in quibusdam dictionibus ponuntur metri gratia. Primi duo versus explicant novem modos utiles primæ figure, quatuor primi sunt directi, quinque alii indirecti: quatuor primæ dictiones tertii versus indicant quatuor modos secundæ figure; De- nique a Darapti ad finem usque denotant sex modi tertiæ figure. Erit igitur syllogismus in Barbara, si medium in maiori subiciatur, & in minori prædicetur, sicutque tam præmissæ, tum conclusio universales affirmativæ, & omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. Erit syllogis- mus in Cesare, ac in secunda figura, si in utraque præmissa me- dium prædicetur, & maior sit universalis negativa, minor uni- versalis affirmativa, & conclusio universalis negativa, ut nullum vitium est amandum, omnis virtus est amanda, ergo nulla virtus est vitium; Erit denique syllogismus in Darapti, ac in tertia figu- ra, si medium in utraque præmissa subiciatur, & præmissæ am- bæ sint universales affirmativæ, conclusio verò particularis affir- mativa, ut omne animal est vivens, omne animal est substantia, ergo aliqua substantia est vivens; & in tribus figuris tria protulisse exempla in primis cuiusque modis sufficeret, sed ad maiorem Tyronum commoditatem in singulis modis afferre exempla juvabit in primis itaque quatuor modis primæ figure directè concludenti- bus ita syllogizatur.

- 1. **Bar** Omne animal est substantia, **ba** Omnis homo est animal, **ra** Ergo omnis homo est substantia.
- 2. **Co** Nullum animal est lapis, **la** Omnis homo est animal, **reor** Ergo nullus homo est lapis.
- 3. **Da** Omnis homo est rationalis, **ri** Aliquod animal est homo, **i** Ergo aliquod animal est rationale.
- 4. **Fe** Nullus spiritus est corpus, **ri** Aliqua substantia est spiritus, **o** Ergo aliqua substantia non est corpus.

109 Hæc allata exempla sunt pro quatuor modis primæ figure directè concludentibus, ubi ut vides, primus continet tres propo- sitiones universales affirmativæ, secundus continet majorem uni- versalem negativam, minorem universalem affirmativam, & conclusio- nem universalem negativam; tertius habet majorem universalem affirmativam, minorem, & conclusionem particularem negativam; quartus denique habet majorem universalem negativam, minorem particu- larem affirmativam, & conclusionem particularem negativam; in aliis vero quinque modis hujus primæ figure indirectè concluden- tibus ita syllogizatur, ut in sequentibus exemplis.

- 5. **Es** Omnis spiritus est substantia, **ra** Omnis Angelus est spiritus, **lip** Ergo aliqua substantia est Angelus.
- 6. **Co** Nullum animal est lapis, **leo** Omnis homo est animal, **tes** Ergo nullus lapis est homo.
- 7. **Da** Omnis leo est animal, **ti** Aliquod rugibile est leo, **ti** Ergo aliquod animal est rugibile.
- 8. **Fa** Omne animal est corpus, **pes** Nullum elementum est animal, **mo** Ergo aliquod corpus non est elementum.
- 9. **Fri** Aliquis homo est musicus, **so** Nullus lapis est homo, **fo** Ergo aliquis musicus non est lapis.

Exempla nunc adducta sunt quinque modorum in prima figura in- directè concludentium, ubi ut vides, primus constat ex maiori, & minori universalis affirmativa, conclusio verò particulari affirmati- va, secundus constat majore universalis negante, minori universalis affirmante, & conclusionem universalem negantem colligit; tertius continet majorem universalem affirmativam, minorem particu- larem affirmativam, & similem omnino conclusionem deducit; quartus habet majorem universalem affirmantem, minorem universalem negantem, & conclusionem particularem negantem; quintus tandem constat majore particulari affirmativa, & minori univer- sali negativa, & colligit conclusionem particularem negativam.

Modi secundæ figure sunt quatuor sequentes, qui tantum uti- les sunt ad colligendas conclusiones negativas, & in eis ita syllo- gizatur.

- 1. **Co** Nullum lignum est animal, **sa** Omne homo est animal, **re** Ergo nullus homo est lignum.

Ca Omnis homo est animal, **mes** Nullum lignum est animal, **tes** Ergo nullum lignum est homo.

Fe Nullum lignum est animal, **si** Aliquis homo est animal, **fo** Ergo aliquis homo non est lignum.

Da Omnis homo est animal, **ro** Aliquod lignum non est animal, **eo** Ergo aliquod lignum non est homo.

Exempla nunc adducta sunt modorum secundæ figure, ubi ut vi- des, primus constat ex maiori universalis negante, & minori uni- versali affirmante, & conclusionem universalis negantem; secundus habet majorem universalem affirmativam, minorem universalem negativam, & similem prolixæ conclusionem; tertius continet majorem universalem negativam, minorem particularem affirma- tivam, & colligit conclusionem particularem negativam; quartus denique constat majore universalis affirmativa, minori particulari negativa, & simili prolixæ conclusione.

Modi tertiæ figure sunt sex sequentes, qui omnes tantum uti- les sunt ad eliciendam conclusionem particularem, ac in eis ita syllogizatur.

- 1. **Da** Omne animal sentit, **ra** Omne animal est corpus, **pi** Ergo aliquod corpus sentit.
- 2. **Es** Nulla planta est fenestiva, **lap** Omnis planta est corpus, **mn** Ergo aliquod corpus non est fenestivum.
- 3. **Da** Aliquod animal est homo, **sa** Omne animal est substantia, **ms** Ergo aliqua substantia est homo.
- 4. **Da** Omne animal est substantia, **ri** Aliquod animal est vivens, **fi** Ergo aliquod vivens est substantia.
- 5. **Bro** Aliqua planta non est lapis, **car** Omnis planta est vivens, **do** Ergo corpus vivens non est lapis.
- 6. **Fe** Nullum animal est lapis, **ri** Aliquod animal est corpus, **fo** Ergo aliquod corpus non est lapis.

Hæc modo adducta sunt exempla, ut dicebamus modorum tertiæ figure, ubi ut vides, primus constat ex maiori, & minori uni- versali affirmante, & conclusionem particulari affirmantem; secundus constat ex maiore universalis negativa, minore universalis affirma- tivæ, & colligit conclusionem particularem negantem; tertius habet majorem particularem affirmativam, & minorem universalem affir- mativam, ex quibus colligit conclusionem particularem affirma- tivam; quartus gaudet majore universalis affirmante, minori parti- culari affirmante, & simili prolixæ conclusione; quintus continet majorem particularem negantem, minorem universalem affirman- tem, & conclusionem particularem negantem. Sextus denique con- stat majore universalis negante, minori particulari affirmante, & de- ducit conclusionem particularem negantem: Hos autem omnes trium figurarum modos esse legitimos ex eo constat, quod in iis nunquam dari potest antecedens verum, quin etiam consequens verum esse deprehendatur ex vi antecedentis: quod si detur aliquis argumentandi modus, in quo ex antecedente vero sequatur aliquid falsum, non erit legitimus.

110 Sufficientia vero horum modorum in quacumque figura fa- cile deducitur ex regulis earum assignatis tum generalibus, tum specialibus, nam in prima figura ex sexdecim combinationibus rei- ci debent omnes quatuor puræ negativæ, & omnes quatuor puræ affirmativæ, & omnes quatuor puræ mixtæ, & ex peculiari regula primæ figure rejici debent omnes modi, qui habent ma- jorem particularem, & qui habent minorem negativam, unde quatuor modum taxat remanent legitimi in prima figura directè con- cludentes; quia vero diximus regulam primæ figure solum requiri ad concludendum directè, idcirco adhuc in ea possunt admitti alii modi indirectè concludentes, in quibus etiam inter- dum possit major esse particularis; aut minor negativæ, ut patet in *Festino*, & *Disamis*. Sic etiam in secunda figura ex duabus primis regulis generalibus excluduntur octo combinationes, scilicet, ex puris negativis, & puris particulariibus; & ex peculiari ejusdem regula excluditur combinatio ex utraque præmissa affirmativa, vel ex majore particulari, & utraque illa combinatio potest bis fieri, scilicet, utraque affirmativa cum majore particulari, & minore u- niversalis, vel e contra, & utraque major particularis existente pri- ma præmissa affirmativa, & secunda negativa, vel e contra, unde in tertia figura ex duabus aliis regulis generalibus octo excludun- tur combinationes etiam ab aliis figuris exclusæ: & ex speciali re- gula ejusdem, quod minori existente negativa nihil concluditur si-

ve major sit particularis, & minor universalis, sive e contra, & sic excluduntur alie duæ combinationes, unde sex tantum reman- ent modi in tertia figura, ex quo tandem sequitur, modos utiles syllogizandi esse novemdecim, cæteros vero inutiles, & vitiosos, eo quia semper invenitur in eis aliquis defectus distributionis; de hac sufficientia vide Scot. 1. Prior. q. 22. 23. & 24.

Contra sufficientiam modorum primæ figure obijces, Primum quod sint plures assignatis, tum quia possunt in ea dari alii modi directè concludentes, v. g. Barbara, & Celarent, quorum primus ex præmissis universalibus affirmativis concludit particularem af- firmativam, alter vero ex majore universalis negativæ, & minori universalis affirmativa concludit particularem negativam: Tum quia cum quarta figura ex didis non sit distincta à prima, eius modi, qui sunt Barbara, Camestres, Disamis, Ferison, & alia parte pertinebunt, cum bene concludant. Deinde urbes ex ipsa parte, quod sint pauciores, quia Arist. 1. Priorum cap. 5. solum duos modos indirectos enumerat in prima figura, nempe *Festino*, & *Frisonem*.

Resp. ad primam duas illas combinationes contineri in Barbara, & Celarent, quia sub universali particulari continetur: hinc no- tat Scotus lib. 5. cap. 4. lec. un. not. 3. nec Arist. nec Petr. Hisp. horum meminisse modorum, quia Arist. ait, quod omnis syllogis- mus, qui potest inferre conclusionem universalem, potest etiam inferre particularem per substitutionem illiusdem illam. Accedit quod monet Scot. 1. Priorum quæst. 22. diversificat modorum at- tendendam esse penes præmissas, non autem penes conclusionem, ut patet ex multitudine combinationum allata. Modi autem pro quarta figura inventi non differunt à modis primæ, nisi ex sola trans- positione præmissarum merè accidentali, quare sicut talis trans- positio non diversificat essentialiter quartam figuram à prima ex dictis cap. 5. ita neque in eadem figura variabit essentialiter modos. Ad aliud pro altera parte Tatit. 1. Priorum quæst. de modis p. fig. art. 1. §. *sermo secundum*, quem sequuntur Comib. ibi cap. 7. quæst. 2. art. 1. inquit Arist. enumerat sex tantum modos, qui distinguen- tur à directè concludentibus non solum in conclusione, sed etiam ex parte præmissarum, quales sunt tantum illi duo; alios tres non enumerat, quia non multum differunt à perfectis, cum illi sint si- miles im præmissis.

Deinde contra sufficientiam modorum secundæ, & tertiæ figu- ræ obijces, quod in ipsis possunt assignari modi indirectè con- cludentes non minus, quam in prima, ergo sunt multo plures enu- meratis; probatur assumptum, tum quia nedum Scotus cit. & ce- teri communiter ita docent, sed etiam est expressa Arist. doctrina 1. Priorum cap. 8. ibi. n. loquens de duobus modis primæ figure indirectè concludentibus *Festino*, & *Frisonem*, subiungit fieri posse consimiliter & in aliis figuris, hoc est posse pariter in illis indi- rectè concludi, ut ibi A verro exponit; tum quia ipsa experientia urget, ut Doctor ostendit loc. cit. nam in Cesare, & Came- stres in secunda figura, Darapti, Disamis, & Datisi in tertia cum eadem dispositione, & ordine præmissarum potest converti conclusio, & à convertita ad convertentem est bona consequentia, in tali autem casu minus extremum prædicatur de maiori, quod est concludere indirectè. Cæteri etiam modi eorumdem figurarum, scilicet *Festino*, & *Baroco* in secunda, *Felapton*, *Brocardo*, *Ferison* in tertia, possunt indirectè concludere per transpositionem præmissarum; transpositis enim præmissis conclusio, quæ prius erat directæ, fit indirectæ, ergo, &c.

Respondent alii, qui bus consentire videntur *Fonsec.* lib. 6. Inst. cap. 13. & *Comib.* 1. Priorum cap. 7. quæst. 3. *Poncius* disp. 20. Log. quæst. 5. num. 55. negando assumptum, quia tunc indirectè concluditur, cum prædicatur minus extremum de maiori, sed id contingere nequit in secunda, & tertia figura; in his enim figuris designari nequit majus, & minus extremum ex conjunctione eo- rum medio in præmissis, sed tantum in conclusione ex conjunctione ip- sorum adinvicem, quia in illis utrumque subicitur in secunda fi- gura, utrumque prædicatur in tertia, illud ergo erit majus ex- tremum in his figuris, quod in conclusione prædicatur; & minus, quod in eadem subicitur, quare implicabit in adjecto dicere, posse in his figuris minus extremum prædicari, & majus subici. Confirmant id ex Arist. qui 1. Priorum cap. 6. hoc pacto videtur in his figuris majus, & minus extremum designasse, dum ait majus extremum in secunda figura esse, quod est magis propinquum me- dio, minus, quod est magis remotum, & e contra in tertia figu- ra, minus, quod est magis extremum esse, quod longius distat à me- dio, minus, quod est magis propinquum. Confirmant tandem, quia in secunda, & tertia figura non habemus dictiones indicantes modos indirectos præter directos, sicut in prima, figura evidens non dari in eis modos indirectè concludentes, sicut in illa.

111 Oppositum tamen verius est, ut ostendit ratio allata in ar- gumento; & fundamentum eorum falsum est, majus enim, & minus extremum generatim loquendo designantur in præmissis ex conjunctione cum medio, non in conclusione ex conjunctione eo- rum inter se, unde illud dicitur majus extremum, quod digno- rem obtinet locum in præmissis, scilicet in maiori cum medio, & minus extremum, quod obtinet minus dignum, scilicet in mi- nori, ita docuimus ex communi superiori cap. 5. ergo etiam in se- cunda, & tertia figura distinctio majoris, & minoris extremi su- menda est ex ordine præmissarum, non verò ex subiectione, & prædicatione ipsorum in conclus. Neq. oppositum docuit Arist. cit. nam longè diverfus est sensum verborum ejus ab eo, quem Adverfari-

pretendunt, ut ibi exponit Sueslan. com. 43. ab Averfa relatus quaeft. 25. lect. 8. & textus, ut sonat, ita obcurus est, ut non magis pro eis quam pro nobis adduci queat. Non fuit autem necesse distindas didones assignare indicantes modos indirecte secundae, & tertiae figurae, ut factum est in prima quia ut notat Averfa cit. longè majorem habent differentiam modi indirecti primae figurae ad directis, quam in ceteris; rationem assignat Scot. cit. quia si concluditur indirecte per conversionem conclusionis, ut si in Cesare, & Camelfres secundae figurae, Darapti, Darafini, & Darifi tertiae, sufficiunt idem modi, nam si in secunda figura sic concludamus indirecte, Nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus lapis est homo, adhuc iste syllogismus est in Cesare, sic etiam si in tertia figura sic concludamus indirecte, omne animal est vivens, omne animal est substantia, ergo aliquid vivens est substantia, adhuc iste syllogismus est in Darapti: & ratio est, quia ut docet Arist. 1. Priorum de syllogism. potestatis; sicut syllogismus inferens conclusionem universalem, potest etiam inferre particularem ex vi consequentiae subalternationis, ita qui inferunt conclusionem inferre poterit suam convertentem ex vi consequentiae conversionis, quare si Cesare inferat directè illam universalem negativam, poterit indirectè inferre suam convertentem, & si Darapti inferat directè illam particularem affirmativam, poterit etiam indirectè inferre suam convertentem ex legibus conversionis simplicis. Si vero concludatur indirectè per transpositionem praemissarum, ut in ceteris modis secundae, & tertiae figurae, adhuc modus indirectus non erit essentialiter diversus a directo, quia ordo praemissarum non sufficit distinguere modos syllogismorum: Itaque ad argumentum principale concedendum est assumptum, neganda sequela ob rationem modo allatam.

CAPUT IX.

De Reductione modorum imperfectorum ad perfectos.

112 Arist. 1. Priorum cap. 1. in fine distinguit penes formam duo syllogismorum genera, perfectos, scilicet, & imperfectos, illos appellat perfectos, qui nullo indigent, ut eorum vis, ac necessitas in concludendo appareat. & huius generis sunt tantum quatuor modi primae figurae, in quibus evidentiissima est vis conclusionis; imperfectos est contra vocat eos, qui indigent aliqua probatione, ut eorum necessitas concludendi evidenter appareat, & huius generis sunt nam reliqui modi primae figurae directe concludentes, quae ceteri aliarum figurarum, esto directè concludant, nam eorum necessitas concludendi non est ita evidens, cum indigeat aliqua probatione; Ex quo patet, syllogismum imperfectum hinc non accipi eo modo, quo dicere solemus Enthymema esse syllogismum imperfectum, quia nimirum est deest pars intrinseca, & essentialis ad syllogismum necessariam, nam in hoc sensu syllogismi cuiuscumque figurae sunt perfecti, igitur in praesenti syllogismus imperfectus pro eo sumitur, cui aliquid evidentiæ deest, ut indicatur evidenter concludere, hanc autem est imperfectio quaedam accidentalis dumtaxat, ita notat Tatar. lib. 1. Priorum quaeft. 1. §. Quæritur sciendum, in fine. Solum autem quatuor modi primae figurae dicuntur perfecti, & evidenter concludunt, ut ait Tatar. cit. §. dubitatur secundò, quia ipsi solum regulantur immediate per principium dicite omni, & dici de nullo, quatenus in eis fit evidenter applicatio eorum, quae dicuntur, vel negantur universaliter, ad ea, quae sub ipsi universalibus continentur, nam in eis perfecte distribuitur medium in maiori, in qua statè universaliter ex parte subiecti, & cum postea in minori praedicatur, hoc ipso evidenter ostenditur illud, de quo praedicatur, contineri sub eis universalitate, & consequenter convenire illi id, quod de tali medio universaliter posito praedicabatur in maiore, vel negabatur, quod est immediate regulari per dici de omni, & dici de nullo, alii vero modi dicuntur imperfecti, & minus evidenter concludentes, quia non immediate regulantur per hoc principium, nec in eis fit evidenter applicatio superioris ad ea, quae sub ipso continentur, sed regulantur mediata, & ideo reducuntur ad illos modos perfectos, & per eos probantur, unde ut monet idem Tatar. alium modum reduci ad alium non est de uno facere alium, sed est consequentiam, vel incidentiam unius ostendere per consequentiam, vel evidentiam alterius.

113 Dubius autem modus imperfecti syllogismi ad perfectos reduci possunt, primo ostensivè, secundo, ad impossibile; prima reductio dicitur ostensivè, quia per eam evidenter ostendimus, & quasi digito demonstramus syllogismum aliquem regulari per dici de omni, & dici de nullo; altera dicitur ad impossibile, quia per eam deducimus negantem consequentiam syllogismi ad metam concedendi aliquid impossibile, & uterque modus reducendi breviter declaratur. Reductio ostensivè fit per conversionem alicuius propositionis, & interduum cum intervenit etiam transpositionis praemissarum, ut scilicet, maior mutetur in minorem, vel è contrapositione disponi praemissas, ut sic evidentiùs ibi innotescat regulatio per dici de omni, & de nullo.

Ut autem facilius, & sine errore possit talis reductio exerceri, notanda sunt litterae initiales singulorum modorum, reducuntur enim ostensivè illi syllogismi ad modum primae figurae, qui ab eadem littera incipiunt, ut Baralipon ad Barbara, Cesare ad Celarent, Darapti ad Darii, Felitino ad Ferio, & sic de aliis; adver-

tendunt sunt insuper quatuor aliae consonantes, quae in medio; vel sine nominis singulorum modorum imperfectorum reperitur, ut S. P. M. C. nam littera S. significat propositionem indicatam per vocalem bi immediate praecedentem convertendam esse simpliciter, P per accidens, M designant conversionem non sufficere, sed praemissas transponi debere faciendo de maiore minore, & è contra, C demum significat modos illos, in quibus reperitur, non posse reduci ostensivè, sed per impossibile tantum, & tales sunt Baroco, & Brocardo, id autem totum his duobus verbis exprimitur.

S vult simpliciter verti, P vero per acci.
M vult transponi, C per impossibile duci.

Quod adhuc ulterius exemplis declaratur, Cesare, qui est primus modus imperfectus secundae figurae reducitur ad Celarent, ut indicat littera initialis C, convertendo simpliciter propositionem indicatam per E, quae immediate praecedit S, nimirum maiorem universalem negativam, ut v. g. hic syllogismus factus in Cesare, nullum lignum est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lignum, reducitur ad Celarent, si dicamus in maiori propositione, nullum animal est lignum. Darapti, qui est primus modus imperfectus tertiae figurae, reducitur ad Darii, ut indicat littera initialis D, facta conversione minoris per accidens, ut denotat littera P, quae immediate sequitur minorem universalem affirmativam, ut denotat littera A, ut v. g. hic syllogismus factus in Darapti omne animal est substantia, omne animal est vivens, ergo aliquid vivens est substantia, reducitur ad Darii, si in minori dicamus, aliquid vivens est animal: Baralipon, qui est modus indirecte primae figurae, reducitur ad Barbara, ut petit littera P, prima convertendo conclusionem per accidens, ut postulat littera P, quae reperitur post vocalem I, postquam in tertia syllaba, cui respondet conclusio, & ita hic syllogismus factus in Baralipon, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo aliqua substantia est homo, reducitur ad Barbara, si in conclusione dicamus, omnis homo est substantia, ubi tamen notandum est, quod Tatar. tract. 3. conclusionem de Baralipon non posse in hac reductione dici propter convertam per accidens, quia particularis affirmans ex regulis conversionis supra traditis non convertitur in universalem affirmantem, sed in particularem, sed postea reductam ad suam statum naturalem, quem servat conclusio de Barbara, quae cum fit universalis affirmativa, optime convertitur per accidens in particularem affirmantem, convertitur ergo vel potius reducitur conclusio de Baralipon in universalem affirmantem ex vi praemissarum, nam cum sint eadem in Barbara, & Baralipon, & ad conclusionem de Barbara sequatur per conversionem per accidens particularis affirmativa, ergo ad praemissas de Baralipon sequitur particularis affirmativa, quia quicquid sequitur ad consequens bonae consequentiae, sequitur etiam ad eius antecedens, ex his exemplis facile est, ad addicere reductionem aliorum modorum, nam Dabitur effectus in Darii converti simpliciter conclusionem, ut petit littera S, Pafepino manet in Ferio majori converti per accidens, ut petit P, & minor simpliciter, ut petit S, & facta praemissarum transpositione, ut petit M, & sic de singulis.

Bonitas vero reductionis ostensivè per conversionem propositionum, ut notat idem Tatar. fundatur in illa regula generali superius tradita, quicquid sequitur ex consequenti bonae consequentiae, sequitur etiam ex antecedente, cum ergo fit bona consequentia ad convertentem, quicquid sequitur ex convertente, sequitur ex convertente, talis autem conclusio sequitur ex convertente, ut patet in syllogismo perfecto, ergo eadem conclusio bene inferretur ex convertente, quae erat praemissa syllogismi imperfecti, & ob eandem rationem in syllogismo perfecto non semper inferretur eadem omnino conclusio, quae fuerat in imperfecto, sed convertente illius, ut in Camelfres, nam cum convertente possit inferre convertentem, sufficienter hoc modo probatur conclusio imperfecti syllogismi: Diximus autem omnes modos imperfectos posse reduci ostensivè ad perfectos exceptis Baroco, & Brocardo, quia cum altera praemissarum in eis sit particularis negativa, quae converti non potest, nisi in seipsum per contrapositionem, & altera universalis affirmativa, quae tantum convertitur per accidens, plane si reduceretur ostensivè, feret syllogismus ex puris particulibus.

114 Reductio per impossibile fit cum negata consequentia, seu conclusione syllogismi ab Adversario (sub praetextu, quod non fit in forma) sit propositio contradictoria conclusionis negata, ex qua cum altera ex propositionibus concessis sunt tales praemissae, ex quibus inferatur conclusio contradictoria alicui ex praemissis iam concessis, unde cogitur Adversarius vel negare, quod iam concesserat, vel concedere duo contradictoria simul esse vera; & fundatur hic reductio in illo principio, in bona consequentia ex contradictorio consequenti sequitur contradictorium antecedenti: & hoc genere reductionis possunt reduci omnes modi imperfecti cuiuscumque fuerint conclusio ad perfectos, ut docet Tatar. tract. 4. in explicatione secundae figurae, & 1. Priorum quaeft. de figuris §. Quæritur sciendum, & ratio est, quia in omni modo utili, in quo negatur consequentia, debet concedi contradictorium eius, quod negatur, ex qua contradictoria concessa, & altera praemissa concessa sequitur contradictorium alterius: specialiter tamen Baroco, & Brocardo dicuntur per impossibile reduci, quia alio modo reducibiles non sunt: Ut autem rite talis reductio fiat, hoc datur generale praecipuum, ut semper attendatur

tur ad conclusionem illatam, & sumatur contradictorium eius, deinde ponatur illa per praemissas cum altera, & inferatur contradictorium, vel contrarium alterius praemissae concessae, sic enim deducetur Adversarius ad impossibile, quod est duas contradictorias, vel contrarias concedere.

Sed ultra hoc generale praecipuum tradit Tat. cit. etiam speciales regulas per singulis figuris, unde ait, quod modi secundae figurae reducuntur per impossibile fumendo contradictorium conclusionis pro minori, & retenta eadem maiori inferatur contraria, vel contradictoria minoris concessae; modi tertiae figurae reducuntur per impossibile fumendo contradictorium conclusionis pro maiore, & retenta eadem minori inferatur contradictorium, aut contrarium maioris concessae, modi vero indirecti primae figurae possunt reduci per impossibile fumendo contradictorium conclusionis pro maiori, & ponendo maiorem concessam loco minoris, & inferendo tandem contrarium minoris concessae: excipitur tamen Celarent, in quo contradictorium conclusionis, quia est particularis; debet poni pro minori, & minor de Celarent poni pro maiori, & sic in Darii inferre contradictorium maioris concessae. Ut autem dignoscatur ad quem modum quisque syllogismus debeat reduci per impossibile, non est habenda ratio initialis litterarum, ut in superiori reductione (excepto Baroco, & Brocardo, qui reducuntur ad Barbara; fumendo contradictorium conclusionis illatae, quae est universalis affirmativa) fit observanda sunt quatuor dictiones Dialecticis inventae. *Nescibaris, Odiabam, Letare, Romanis* in quibus quatuor vocales reperiuntur, A, quae significat modum perfectum universalem affirmantem, scilicet, Barbara; B, universalem negantem, scilicet, Celarent, & particularem affirmantem, Darii, O particularem negantem, Ferio. Prima dictione quibus vocalibus constat, quibus modi indirecti primae figurae suo significantur ordine; secunda quatuor vocalibus respondentibus quatuor modi secundae figurae; tertia, & quarta sex vocalibus, quae sex tertiae figurae modos designant, itaque modus imperfectus respondentis vocali. A reducitur ad Barbara, respondentis, E ad Celarent, respondentis, I ad Darii, respondentis, O ad Ferio; Ut vero regulae traditae per singulis figuris memoria mandentur, notanda sunt quatuor carmina, quorum duo prima servantur primae figurae.

Major sit minor, sit contradictio prima.
Digno Celante, in quo convertitur ordo,
Servat maiorem, variatque secunda minorem,
Tertia maiorem variat, servatque minorem.

Ubi variare maiorem, vel minorem est loco maioris, vel minoris substituitur contradictorium conclusionis imperfecti syllogismi, iuxta has regulas possunt afferri exempla in quacumque figura; fiat hic syllogismus in Baralipon, Omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo aliqua substantia est homo, si negatur conclusio, sumatur statim propositio illi contradictoria, quae erit, nulla substantia est homo, tunc tollatur minor, & pro ea subrogatur maior, & sic inferatur in Celarent. Nulla substantia est homo, omne animal est substantia, ergo nullum animal est homo, iam facta propositio contradictoria est minori, quam concessit, non quidem immediate, fed mediata, & convertendo illam minorem per accidens. Fiat hic syllogismus in Cesare, Nullus homo est rudibilis, omnis animal est rudibilis, ergo nullus animal est homo; si negatur conclusio, assumatur ejus contradictoria, quae est, aliquis animal est homo, & retenta maiore ponatur illa propositio pro minore, deinde inferatur conclusio in Ferio, hoc pacto, nullus homo est rudibilis, aliquis animal est homo, ergo aliquis animal non est rudibilis, quae conclusio est contradictoria minori iam concessae, scilicet, omnis animal est rudibilis. Fiat tandem hic syllogismus in Darapti, omne rationale est rifibile, omne rationale est animal, ergo aliquid animal est rifibile; si negatur hoc conclusio, sumatur contradictoria ejus, quae erit nullum animal est rifibile, & ponatur pro maiore retenta eadem minore, & sic inferatur in Celarent. Nullum animal est rifibile, omne rationale est animal, ergo nullum rationale est rifibile, & quae conclusio est contraria maiori concessae, & virtualiter contradictoria, quia sub universalibus continetur particularis: exempla de Baroco, & Brocardo non adducimus, tum quia passim adducuntur ab aliis, quasi non agnoscat alios modos per impossibile reducibiles ab istis, tum quia & ipsi servant leges per secundam, & tertia figurae assignatas.

Denique Arist. 1. Priorum cap. 6. docet alium modum probandi syllogismum perfectos, scilicet, per expositionem, seu per reductionem ad syllogismum expositivum, qui solum inferunt per modum tertiae figurae, & praedicatur sic, ut docet Tatar. cit. sub modo communi fuit terminus singularis (qui est medium in expositivo, ut postea dicemus) cui utrumque extremum tribuitur, indeque elicitor eadem conclusio, quae erat in syllogismo ex medio communi, ut v. g. fit talis syllogismus in Darapti, omnis homo est animal, omnis homo est rationalis, ergo aliquid rationale est animal; si quis hanc consequentiam neget, probari potest suam animal, Petrus est animal, si omnis homo est animal, Petrus est rationalis, tunc sic arguitur, Petrus est animal, Petrus est rationalis, ergo aliquid rationale est animal; & quia quicquid sequitur ex consequente, etiam sequitur ex antecedente, cum conclusio bene sequatur ex praemissis singularibus, quae inferantur ex universalibus, sequitur, eandem conclusionem bene fuisse illatam ex praemissis universalibus, & hac de cau-

Mastrii, & Ballati Tom. 2. Logica.

sa hic modus probandi syllogismos vocatur per expositionem, quia ostenditur valere consequentia quodammodo ad sententiam, quia sub medio communi fuit terminus singularis; deservit autem hoc nomen quia determinat per tertia figura, quia cum hac habeat omnes conclusiones particulares, & propositio particularis inferatur a singulari, verbi gratia, Petrus currit, ergo aliquis homo currit satis congruenter per syllogismum expositivum probatur.

CAPUT X.

De variis speciebus syllogismi categorici.

115 Varias solent enumerari species categorici syllogismi. Prima species est eorum, qui constant ex medio, aliis, quae terminis communibus, quae huculque egimus, & superiores regulae sunt traditae. & ideo uniuersique istorum dicitur syllogismus communis.

Secunda species est eorum, qui constant ex medio singulari, & aliis terminis sive singularibus, sive communibus, & dicuntur expositivum, est autem syllogismus expositivus, ut notat Tat. tract. 4. assignando modos tertiae figurae, & 1. Priorum quaeft. 1. §. Dubitatur tertio, ex Doctore 1. d. quaeft. li. in fol. ad 1. princ. pro 4. quaeft. cuius medium est terminus singularis singulariter, & uniuersè tenetur, & ideo distribui nequit, nec universalizari, sed potius perfectè debet singularizari, nam si perfectè, & completè non sit singularizatus, vitiosus erit syllogismus, quod maxime observandum est, ne decipiatur syllogizando in terminis divinis ad ablutata pertinentibus, ut v. g. sint Deus, & gloriosus deus, quia enim non sunt completè singulares, sed aequivalent communibus, eo quod res ipsa pluribus personis communicatur, ideo non sunt apti ad syllogismum expositivum, ut supra cap. 6. docuimus cum Doct. cit. & tenet Averfa tract. 4. cap. 15. & ideo non valet, hic Deus est Pater, hic Deus est Filius, ergo Filius est Pater, quia medium non perfectè singularizatur, unde utendum est illo tantquam termino communi, & perfectè distribui, ut consequentia teneat, hoc modo: omne, quod est Deus, seu quicquid est hic Deus, est Pater, quicquid est hic Deus, est Filius, ergo, &c. sic enim consequentia tenet, sed praemissa sunt falsa: quae etiam est communis doctrina Thomistarum Scot. lib. 5. g. p. cap. 1. Bannes lib. 5. cap. 9. Complut. summ. lib. 3. Joann. de S. Thom. lib. 3. cap. 8. & aliorum p. p. quaeft. 24. art. 3. quare haec erit regula, quod sicut in syllogismo communi, ut rectè condat, debet medium perfectè distribui ex supradictis, ita ad bonitatem consequentiae in syllogismo expositivo è contra requiritur medium esse perfectè singularare, & incommunicabile. Dicitur autem hic syllogismus expositivus (ut etiam quid nominis explicemus) eo quod nisi ita deo percipimus, ac evidens, quia est de singularibus nobis notis, ut res, veluti ante oculos exponere videatur.

116 Duplex verò est expositivus syllogismus, affirmativus, cuius, scilicet, ambe praemissae sunt affirmativae, & negativus, cuius, scilicet, altera praemissarum negativa est, & consequenter conclusio; principium regulativum pro affirmativis, ut notat Tatar. cit. est illud Quaecumque uni, & eadem sunt eadem, ipsa autem se sunt eadem, pro negativis est aliud, Quaecumque negatur de eodem vero, illa negatur de se invicem, & id immerito negant Conimb. 1. Priorum cap. 6. quaeft. un. art. 1. quod sequitur Gassil. lib. 3. tract. 3. cap. 1. tum quia haec est doctrina veterum Summularum, communissima, tum quia cap. 6. ostendimus vim illius geminari principii magis apparere in syllogismo expositivo, quam in aliis, ubi etiam solute sunt difficultates in oppositum. Quamvis autem possit hic syllogismus fieri in quacumque figura servata semper affirmatione, vel negatione quam designant modi, nam in prima potest sic syllogizari, hic homo est Rex, Petrus est hic homo, ergo Petrus est Rex, in secunda sic, Petrus est hic homo, Paulus non est hic homo, in tertia sic, Petrus est hic homo, Paulus non est hic homo, & congruentius fit in tertia, in qua medium subicitur, quia maxime convenit terminus singularibus subiecti in propositione, ut Petrus est albus, Petrus est homo, ergo homo est albus, ac ideo Arist. de his in hac sola figura meminit 1. Priorum cap. 7. Cavendum tamen est, cum fuit in tertia, ne minor sit negativa iuxta regulam tertiae figurae, unde non valet, Petrus est homo, Petrus non est Paulus, ergo Paulus non est homo, variis autem modos constituit hunc syllogismum in quacumque figura recenset Averfa tract. 4. inf. cap. 14. apud quem videri possunt.

Tertia species est eorum, qui constant medio termino communi, & extremis singularibus, & est quaedam species diversè a duabus allatis, quia talis syllogismus ex parte medii differt ab expositivo, & ex parte extremorum differt a syllogismo communi, & potest fieri, ut vel utrumque extremum sit singularare, vel unum sit commune, & aliud singularare, & quidem in omnibus figuris, ac iuxta diversos earum modos possunt tales syllogismi formari, in prima figura v. g. omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal, vel negativè nullus homo est lapis, Petrus est homo, ergo Petrus non est lapis in secunda figura: Petrus est iustus, hic homo non est iustus, ergo hic homo non est Petrus: in tertia figura omnis homo est animal, quidam homo est Petrus, ergo Petrus est animal, videri potest. Averfa cit. ubi capit. 16. etiam varios modos assignat sciendè hunc syllogismum in singulari figuris.

posunt differentie essentialis, solet siquidem essentialis differentia actum intellectus, qualis est discursus syllogisticus praefertim per ab objectis ex 2. de An. Adverte tamen (inquit Tat.) quod species, quae constrictum per differentias materiales, includunt, seu praesupponunt alias species formales, nam non potest esse syllogismus demonstrativus, aut dialecticus, quin sit in modo, & in figura; & id forte vult intendere Doct. cit. in lib. Pr. quod scilicet divisio syllogi, per differentias materiales non est omnino prima divisio, nam praesupponit divisionem priorem datam per differentias formales; sed quicquid sit de hoc, Scot. in illis libris (si tunc ejus) teneam facit auctoritatem, ut dicemus in quaest. proem.

CAPUT XII.

De arte inveniendi Medium, ac bene disputandi.

123 Quia disputatio inter duos versatur, quorum unus arguens, alter defendens appellatur, munera utriusque hoc ultimo capite supra perierunt, ut disputatio bene procedat; proposita igitur a defendente conclusione disputanda debet arguens adinvicem medium, quo eam impugnet; Artem adveniendi medium tradidit Arist. i. Priorum cap. 29. quae a Summulis Ponsanorum vocari consuevit, sumptis appellationem a ponte, ut notat Casili. lib. 3. tract. 2. cap. 9. eo quod sicut pons est ratio connectens utramque partem ripae, ita medium est ratio connectens utrumque extremum; & dicitur a summo, quia in inventioni media differuntur ingeniosa rudibus, nam ingeniosi polent solertia, quae non in perfecto tempore, & qualibet propositione postea, & negata, extrema per illam negationem quali interrupta ipsi illico per medium quasi pontem concludunt; Et quamvis antiquitus haec ars inveniendi medium difficilis aequo dicitur, modo tamen ad facilem methodum redacta est.

Duplex itaque assignatur via indagandi medium ad aliquam propositionem probandam, & syllogisticè inferendam, una est generalis non determinans regulam innixa, sed solo lumini, & iudicio intellectus, ex cuius dignitate semper pro medio id assumendum est, quod est causa, & ratio, cur praedicatum conveniat subiecto, unde pro concludenda affirmativa conclusione pro medio assumendum est id, cum quo extrema identificantur, & pro concludenda negativa id, cum quo unum extremum identificatur, & aliud fecerunt, At Complut. lib. 3. cap. ult. & Ioan. de S. Thom. cap. 9. hanc viam generalem rejiciunt, ut profertur in summo, & manifestè principium petentem, nam hoc est, quod inquirimus, quid sit illud, in quo extrema identificantur, vel unum eorum fecerunt, & quid est illud, quod est oratio, & causa, ut praedicatum conveniat subiecto. Sed sane haec est regula generalis inveniendi medium, quam docuit Arist. cit. i. Post. cap. ult. nam ibi hominem loquentem ingenii, & libilem inveniendi medium appellat, qui statim dignoscit, & penetrat propter quid conclusionis, & causam, cur praedicatum conveniat subiecto, & quamvis haec via in particulari non doceat per regulas speciales, quodam medium fit assumendum pro hac, vel illa propositione probanda, non idcirco petit principium, sed tantum in generali docet, quodnam pro medio fit assumendum pro quacumque conclusione, relinquens deinceps explicanda per regulas speciales, quae nam media specialia sumi debeant pro certis conclusionibus, & haec docentur ab alia via specialis determinatis regulis innixa. Altera igitur via specialis docet inventionem certi media pro certis conclusionibus inferendis, quae in universum esse possunt, vel universalis affirmativa, vel universalis negativa, aut particularis affirmativa, aut particularis negativa, & quatuor praecipuis innotuit regulis ex Arist. desumptis i. Priorum cap. 29. ut nota Delphinus cap. de arte inven. med.

Prima regula est: ad concludendam universalem affirmativam, quod solum fit in Barbara, pro medio sumendus est terminus consequens ad subiectum, & antecedens ad praedicatum illius propositionis concludendae; terminus consequens ad alium ille dicitur, qui ex illo alio inferitur, & sic superius dicitur consequens ad inferius, quia ex ipso inferitur, & contra ille terminus dicitur antecedens respectu alterius, qui illum inferit, & sic inferius dicitur antecedens ad superius, quia illud inferit; in terminis vero aequalibus, & convertibilibus, quia se mutuo inferunt, potest quisvis respectu alterius dici antecedens, & consequens; igitur ad concludendam universalem affirmativam debet sumi pro medio aliquis terminus consequens ad subiectum, & antecedens ad praedicatum, id est qui inferatur a subiecto, & inferatur a praedicato, ad concludendum v. g. omne animal est substantia sumi potest corpus pro medio, sic arguendo, omne corpus est substantia, omne animal est corpus, ergo omne animal est substantia; vel sumi potest aliquid convertibile cum subiecto, scilicet sensibile, sic arguendo, omne sensibile est substantia, in quibus exemplis constat medium esse consequens ad subiectum, & antecedens ad praedicatum.

Secunda regula, quia particularis affirmativa concludi potest in prima, & tertia figura (in secunda nequaquam) ad eam concludendam in prima, scilicet in Darii, sufficit idem medium, quod utitur ad concludendam universalem, quia sub universali continetur particularis, scilicet terminus consequens subiectum,

& antecedens praedicatum, unde ad inferendum in Darii, quod aliquid animal est substantia, adhuc inferri potest pro medio sensibile, quod inferitur ex animal, & inferitur substantiam, & sic arguendum erit. Omne sensibile est substantia, aliquid animal est sensibile, ergo aliquid animal est substantia. Sed ad eandem concludendam in tertia figura, & necessarii sumendus est pro medio terminus antecedens tam subiectum, quam praedicatum, unde ad concludendam eandem, quodam animal est substantia, in Darii, aut Disamis conveniens medium erit homo, quod inferitur utrumque, scilicet animal, & substantiam, & sic arguetur in Darii, omnis homo est substantia, omnis homo est animal, ergo aliquid animal est substantia.

Tertia regula est, ad concludendam universalem negativam sumendus est pro medio terminus consequens ad subiectum, & extraneus ad praedicatum, aut e contra, consequens ad praedicatum, & subiecto extraneus, ille autem terminus dicitur alicui extraneus, quod de illo affirmari non potest, ut homo respectu equi: v. g. ad concludendum in Celarent, & Cesare, quod nullus homo est lapis, sumendum est medium consequens ad subiectum, & praedicato extraneum, ut animal, vel risibile sic arguendo. Nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis, vel nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis; ad concludendum vero eandem in Camestres, vel Celantes indirectè sumendum est medium extraneum ad subiectum, & consequens ad praedicatum, v. g. inanimatum sic arguendo, omnis lapis est inanimatum, nullus homo est inanimatum, ergo nullus homo est lapis, vel nullum inanimatum est homo, omnis lapis est inanimatum, ergo nullus homo est lapis.

Quarta Regula, ad inferendam particularem negativam sumendum est medium antecedens ad subiectum, & extraneum praedicato, & haec regula valet pro quacumque figura, ut notat Delphinus, unde si in prima volumus inferre hanc particularem negativam, aliquid animal non est homo, conveniens medium erit brutum, quod est antecedens ad animal, & homini repugnat, & in Ferio sic arguetur, Nullum brutum est homo, aliquid animal est brutum, ergo aliquid animal non est homo; in secunda sic in Festino. Nullus homo est brutum, aliquid animal est brutum, ergo aliquid animal non est homo; in tertia sic in Felapton. Nullum brutum est homo, omne brutum est animal, ergo aliquid animal non est homo; quae regulae memoriter tenendas invenerunt Summulistae quidam dictiones uno, aut alio carmine comprehensas, quae plane difficiles sunt, ut memorie mandentur, quamvis istae regulae, videri possunt apud Tat. i. Priorum & alios. His itaque vis adinventio medio.

124 Munus Arguentis est argumentum suum proponere in formam syllogismi, aut quod magis sapit, in enthymemate, quod cum brevius, & concisius procedat, & minus manifestè vim latentis illationis, majorem utique respondentem incutit difficultatem, cum quia cum tenet accipitur; tum quia parum temporis ei concedit ad cogitandum responsum; dum autem impugnat propositam conclusionem, verbis gratia, logica est scientia, debet initio disputationis aliquam in antecedente assumere propositionem, unde inferat oppositum conclusionis, quam impugnetur contendit, non enim licet statim oppositum assumere in antecedenti dicendo, logica non est scientia, ergo falsa conclusio, nam haec esset manifesta petitio principii, quia assumeret pro vero, vel concessio, quod proponitur disputandum; Et quamvis Tyrionibus concedatur non statim in disputationis initio certanem difficultatis proponere, sed liceat per quendam veluti argumentorum seriem, & eandem longius inchoare, vitandae tamen sunt pueriles argumentationes, verbis gratia, illud non est asserendum, ex quo sequitur inconveniens, est ex proposita conclusione sequitur inconveniens, ergo, &c. Probat minor, tunc sequitur inconveniens, quando sequitur aliquid falsum, sed &c. ergo, &c. Viriliter ergo proponat argumentum, & quantum fieri potest in difficultate proposita persistat prosequendo semper idem medium per suas causas, & principia, vel ad inconveniens deducendo, non vero divertat ad aliud medium, nec repetat probationem semel propositam, aut eisdem, aut aliis verbis, hoc enim indicat ingenii sterilitatem, & valde tediolum est auditoribus.

Cum vero fuerit illi negata aliqua propositio, statim eam probare tenetur, ita ut negata propositio fit conclusio novi syllogismi, vel consequens novi enthymematis, ut si propositio negata fit haec, Petrus currit, sic erit probanda, omnis homo currit, ergo Petrus currit, & omnino insulsum est ad probandum propositionem negatam inferre ergo falsa responsio; ut vero quilibet promptus fit ad negata probandum, valde conducit, antequam in arenam descendat, privato studio affluere ad singulas propositiones probandas, nam imparatus accedens ad disputationem neminem semel haerere, atque perplexum esse cogitur, quod valde indecorum est. Si vero defendens argumentum solverit distinguendo propositiones, debet statim arguens partem distinctionis negatam, quae salvat conclusionem, impugnat, vel probare, distinctionem allatam non valere, sic enim semper immediate arguet contra responsonem, quam resumere non debet, antequam impugnetur, ut aliqui faciunt: nam ex ipsa impugnatione illico constabit, num arguens responsonem datam perceperit, nec ne; Licet etiam arguenti interdum a respon-

dentente

CAPUT XIII. & ult.

De Modis, seu Instrumentis sciendi.

126 Quamvis de Modis, seu Instrumentis sciendi fuisse a Tyrionibus sumis disp. i. Log. per totam, atramen ad calcem hujus primi Tractatus addicere placuit hoc Caput de Modis, & Instrumentis sciendi, ut de ipsis, utpote, qui praecipue ad facultatem Logicam spectant, Tyriones etiam in hac parva Logica alicui praescribere possint; quare hic veluti compendium complicatius de hac materia, quae loc. cit. fuisse dicturi fuimus; nonne itaque Modi, seu Instrumentis sciendi intelligi solet in scholis via distinctè cognoscendi id, quod ad eandem consuevit, unde a Summulistis definitio solet, quod fit oratio manifestativa alicuius ignoti, sive id faciat via illationis, sive alio modo, per quod excluduntur voces simplices, & incomplexae, quia sufficientes non sunt ad explicandam rem distinctè, & explicitè, sed tantum confusè significant, ut tradidit Arist. in proem. Phys. Hinc deducitur tria tantum esse instrumenta sciendi logicae, scilicet, Definitionem, & Divisionem, & Argumentationem, ut docet Scot. lib. i. Prior. q. 2. quod brevi, & evidenti discursu ita loquitur Tatar. q. 1. praebam. Logicae; Modus sciendi est oratio manifestativa ignoti, hoc autem vel est complexum, vel incomplexum: si incomplexum, vel id est essentia rei intertegra, & haec per definitionem explicatur, vel partes ejus, & haec per divisionem manifestantur, ut v. g. si ignoretur hominis essentia, manifestatur hac definitione, est animal rationale; si ignoretur partes ejus, manifestantur hac divisione, hominis pars est anima, alia corpus, si vero, quod ignoratur, est quid complexum, ut v. g. quod homo sit risibilis, statim manifestatur per hanc argumentationem, Omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis, ergo scit nullum aliud datur ignotum, quod manifestatur, ita nullus alius datur modus sciendi, qui manifestet. Alii ad haec instrumenta sciendi Enumerationem addiderunt, & alii methodum sumendo methodum pro ordine, qui in scientiis observari debet, ut distinctè tradantur, & sine confusione. Sed ut dicemus in quaestionibus, enunciatio re vera non est instrumentum sciendi, quia de ratione enunciationis, ut sic, esse tantum enunciare unum de alio, non autem ignotum manifestare distinctè, in quo consistit ratio modi sciendi; neque propositio valet hoc munus obsequi, nisi virtute definitionis, divisionis, & argumentationis, si nimirum in illa ponatur definitio rei, vel per illam essentia rei in suas partes dividatur, vel denique per eam discursivè procedatur ad cognitionem rei; Methodus autem, sive ordo in scientiis tradendis, quamvis valde juvet mentis directionem, non tam est instrumentum ab illis tribus constitutum, quam cognitio manifestillorum rella quaeziam dispositio, ut bene dirigit cognitionem nostram, ut ibi declarabitur; maneat ergo tria tantum esse instrumenta sciendi proprie loquendo, Definitionem, Divisionem, & Argumentationem, & horum quidem praestantiam, & efficaciam esse argumentationem, utpote, quae procedit per vim illativam ad manifestandum ignotum, de qua quia fuisse tractatum est in superioribus, alia hic addere non oportet, sed solum de definitione, ac divisione.

127 Definitio dividi solet in definitionem, quid rei, & quid nominis; illa explicare contendit rei essentiam, & quidditatem vel per essentialia, vel saltem per accidentalia; haec vero non tam explicat rei essentiam, quam ipsius nominis ethimologiam, & significationem, & per hanc indicat a longè, & confuso modo ipsam rei essentiam, ut cum definitur mulier, quod sit mollis aer, lapis, quod laedit pedem, &c. itaque dimissa definitio quid rei definitur ab Arist. i. Top. ca. 4. & 2. Post. cap. 10. quod fit oratio, quod quid est esse rei significans, id est oratio explicans essentiam, & naturam rei; dicitur oratio, quia necessarii plures terminos vocales, vel mentales continere debet, ut nimirum ex vi unius definitum cum aliis conveniat, & hoc habeat rationem generis, vel quasi generis, & ex vi alterius feceratur ab aliis, & hoc habeat rationem differentiae, vel quasi differentiae, sic in hominis definitione, quod est animal rationale, nomen animal, vel conceptus illi correspondens commune est omnibus personis, rationale autem animal conjunctum est differentia ipsum discernens a quocumque alio, quod non est ipsum, dicitur autem, quod quid est rei significans, ut per has particulas feceratur definitio à ceteris orationibus essentiam rei non explicantibus, & ab aliis sciendi modis, à divisione quidem, quia ipsa non explicat integram, & totalem rei essentiam, sed partes; ab argumentatione vero, quia neque haec manifestat naturam rei, sed ad aliqua propositio sit vera, vel falsa. Quia vero per definitionem potest essentia rei dupliciter exprimi, nimirum vel per partes essentialis, seu principia intrinsecè rem constitutiva, vel per proprias passiones, & accidentia extranea, definitio quid rei dividi solet in essentialem, seu quidditativam, & accidentalem, seu descriptivam: definitio essentialis dicitur, quae datur per partes essentialis, quae si facient physicae, ut quod homo est id, quod constat ex anima, & corpore, dicitur definitio essentialis phy-

